

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בספרות

8281 70%

מועד קיץ תשפ"ד 2024

הפתרון נכתב על ידי חסיה ויזל

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

פתרון הבחינה הוא בנקודות בלבד.

פרק ראשון – סיפור קצר ושירה

1. הסיפור הקצר "צלליות" מאת גויטפריינד

א. הצורך האנושי בהבנה, בחום, ובאהבה בא לידי ביטוי אצל הדמות המרכזית, הדוד נתן. הדוד נתן הוא ניצול שואה שסופח למשפחת המספר אחרי מלחמת העולם השנייה מתוך רחמים. הדוד הוא אדם בודד שנדחק לשולי החברה, הוא עובד במשרד ממשלתי והוחרג משאר העובדים באופן אלים ביותר. הם בודדו אותו וחצו את המשרד בקיר גבס והושיבו אותו מהצד האחר בעוד שאר העובדים היו ככל הנראה ייצוגיים מספיק כדי לקבל קהל. הדוד המרצה לא קבל ולא התלונן ומצא את עצמו בעזרת קיר הגבס. הוא התחיל לערוך מופעי צלליות והפך לאומן שכונתי ומשפחתי מוצלח ביותר. הדוד היה עורך מופעי צלליות מול קהל השכונה שבה גר ומול משפחתו. כולם התלהבו מהמופעים, השתתפו בהם והדוד הבודד הפך להיות "סלב שכונתי". ככל שהערצה אליו גברה הרגיש הדוד שהוא חייב לשכלל את האומנות שלו ושדרג את מופעיו. הבעיה היתה שהקהל לא הבין את הצלליות המורכבות שיצר (כמו למשל: שרה גיבורת ניל"י מתאבדת או הגול המפורסם של נבחרת ישראל על נבחרת רוסיה) והביע חוסר סבלנות כלפי הדוד נתן ודרשו להחזיר את הצלליות הפשוטות למופעים. הדוד נתן לא הרפה. חשוב היה לו מאוד שהקהל יאהב את הצלליות החדשות ויעריך את התפתחותו כאומן, אך הקהל דחה אותו. המשפחה גם . הדוד ניסה בכל הזדמנות להציג את אומנותו אך המשפחה עצרה בעדו וטענה שהוא מציג במקומות לא ראויים (השבעה של הסבא, או בברית המילה של אחד הנכדים). עולמו של הדוד קרס. הוא התדרדר בשל החוסר בהבנה, באהבה ובחום. למשפחה לא היתה שום חמלה כלפיו, וכאשר הוא אושפז בבית חולים לחולי רוח, המשפחה הגיעה לבקרו אך עשתה זאת "טיפין טיפין" ובבושה גדולה והיה חשוב להם לציין שהוא לא באמת "משפחה" אלא אומץ מתוך רחמים ולכן "מחלתו" איננה גנטית. הדוד איבד את הקשר למציאות והפסיק להגיע לחגיגות משפחתיות או לסעודות. רק הדודה פרלה היתה באה לבקרו וסיפרה לכולם שהוא הפך לדתי, יתכן שחיש משמעות בדת כי לא מצא אותה במציאות שהכיר. הדודה פרלה היא גם היחידה שהזמינה אותו באחד מהחופשים שקיבל לסעודה משפחתית. לסעודה זו הגיע הדוד כדי להמשיך את מופעי הצלליות שלו כשהוא לא במיטבו. הדוד דרך המופע שהציג חשף את הסודות האפלים של המשפחה דרך דברי הנביא עמוס "על שלושה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו". מסתבר שהדודים, שדחו את הדוד נתן כי הוא מוזר בעיניהם, והתייחסו אליו

באופן לא חומל ולא מוסרי, הסתירו את הפשעים שלהם שברובם קשורים לרובד המוסרי הלקוי שלהם. דוד אחד עשה את עצמו פצוע ומגובס ולא הלך למלחמה, דוד אחר הטריד מינית את אחייניו והם נמצאים יחדיו באירועים משפחתיים כאילו שדבר לא אירע, ואפילו הדודה פרלה שמוצגת בפן הרחמן והמכיל, היא זו שהסגירה יהודים בתקופת השואה עבור חצי כיכר לחם. הדוד לא הספיק למנות את כל פשעי המשפחה, והדודים התנפלו עליו ואישפזו אותו הפעם בכפייה. "סתמו לו את הפה" באופן אליים. מצבו של הדוד מתדרדר עוד יותר אין לו אף אחד שיתמוך בו, יבין אותו או יאהב אותו.

המספר, שמעריץ את הדוד, החליט לעשות מעשה ולהגיע לבית החולים כדי לתקשר עימו וכדי ללמוד ממנו את אומנותו. הדוד התרגש מאוד מהמחווה של אחיינו, ואפילו בכה. לאט לאט רוכש המספר את אמונו של הדוד והדוד מלמד אותו ומעביר לו את מורשתו. הוא מלמד את האחין להגיע לליבות האנשים דרך "צלליות פשוטות" ובהדרגה לשכלל אותן ולהגיע להטפות מוסר כמו "אליהו על הר הכרמל ששחט את נביאי הבעל". הנער מכריז באותו הקיץ על כך שהוא עומד לערוך מופע צלליות.

ב. דרך העיצוב המרכזית לעיצוב הצורך האנושי של הדוד לאהבה וחום היא מוטיב הצלליות. המוטיב עוסק בשני רבדים: רובד ריאלי – מופעי הצלליות שהדוד עורך לקהל השכונה והמשפחה. מופע שמקרב בינו לבינם וגורם לו להיות אהוד (לפחות בהתחלה) ושייך. רובד מטפורי – הוא עניין הסודות האפלים, הצלליות שנמצאות בכל אחד מדודי המשפחה, ההסתרות והמוסר הלקוי. גם אחרי שהדוד כבר לא ערך מופעי צלליות ואושפז, האחין המספר ראה על קיר הבית בסעודת חג הפסח, שמאחורי כל דוד או אחין יש צללית שזועקת את העוול שהם עשו או סבלו בגינו.

2. סיפור "המפתח" מאת בשביס זינגר

א. אירוע גורלי המשנה את מסלול חייה של בסי, גיבורת הסיפור הוא שבירת המפתח של ביתה. בסי היא אישה מבוגרת שחיה בפחדים גדולים ובטוחה שכל סביבתה מנסה להרע לה. היא חושדת בשכניה, באב הבית, באנשים אנונימיים שמתקשרים אליה ורוצים את רעתה. בשל כל הנ"ל היא מתנתקת מכולם וחיה בביתה מסוגרת. היא לא מטפלת בבריאותה, ומזניחה את חיצוניותה. הבית הוא הביטחון היחידי שלה. היא אלמנה מזה שנים רבות ואין לה משפחה.

באחד הימים כשהיא חוזרת מקניות (אחרי שעתיים של התארגנות, ועוד שעות של הליכה ושל התמצאות בסופר מרקט שלא מותאם לאנשים זקנים), היא

מכניסה את המפתח לחור המנעול אך המפתח נשבר. בסי מוצאת את עצמה בחדר המדרגות עייפה ואובדת עצות. היא בטוחה שזה סוף חייה ואין לה למי לפנות כדי לבקש עזרה. לוקח לה זמן להתעשת, אך היא בסופו של דבר מתמודדת בגבורה עם המציאות הלא אפשרית הזאת. בסי מחליטה לרדת בחזרה לרחוב הסואן והשנוא ולחפש אחר חנות למפתחות שפעם כנראה היתה ממוקמת לא רחוק מביתה. לאט ובכבדות יורדת בסי לרחוב, הרחוב שנוא עליה, האנשים הזרים שגרים שם, הרעש הליכלוך וההמולה, אך היא ממשיכה ללכת. חוצה את הכביש הסואן כשהיא מתקשה בהליכה ובראייה. הערב יורד והיא לא מוצאת את החנות. בסי מחליטה לנוח על מדרגות הכנסייה הקרובה ושם חווה הארה.

בסי, שעד שבירת המפתח, היתה פסימית, וחשדה בכל אדם שבא איתה במגע, התחילה לשנות את מבטה באופן מידי כשהביטה לשמיים. בדרך כלל הריצפה היתה מנת חלקה של עיניה, והיא תמיד ראתה זוהמה וליכלוך. עכשיו כשהיא לבדה על המדרגות, הלילה יורד על העיר, היא רואה שמים בהירים ומרחב אין סופי. היא מתחילה להיזכר בחייה הקודמים, בילדותה, בנערותה, בנישואיה לבעלה סם. בסי חושבת על אלוהים. נזכרת בתחילת תפילה "שמע ישראל", נזכרת בבית הוריה, בשפה האידיש שגדלה עליה. נזכרת שפעם היתה אדם אחר לחלוטין, נעים וחייכן. ומבינה שמאז שבעלה סם מת היא לא עיבדה את האבל, לא ביקרה אותו בקברו, והדחיקה כל מחשבה אודותיו. בסי רואה חתול שחור שבא לכיוונה, והפעם לא דוחה אותו כהרגלה אלא מרחמת עליו שאין לה אוכל כדי לתת לו. היא גם מגלה חמלה כלפי היונים שאין להם בית. בסי מבינה שהיא כבר זקנה וכי היא כל הזמן חוסכת כסף לקראת הזיקנה אבל לא נהנית ממנו. לא נהנית מחייה. היא אפילו משתעשעת במחשבה שאולי תינשא שוב. ההיזכרות בבסי האופטימית עוזרת לה כשהבוקר עולה ולקבל כוחות כדי לנוע לביתה. בדרך היא מפעילה את חושיה, היא מריחה את אוויר הבוקר הצח, היא רואה אנשים שממהרים ליום עבודתם, היא אפילו רואה אדם צעיר שמהנהן לעברה. היא מגיעה לביתה ורואה את השרת שנוא נפשה בפתח. הוא בא לקראתה דואג ושואל אותה למעשיה מחוץ לביתה בשעה זו. כשהוא שומע את סיפורו הוא נדהם ולא מבין מדוע לא הזעיקה אותו כדי שיפתח את דלתה כי זה תפקידו. הם עולים ביחד לדירתה והשכנה פותחת את הדלת של ביתה כדי להשיב לבסי את מוצרי החרב שלקחה מהשקית שהשאירה בסי על דלת ביתה כשירדה לרחוב לחפש מפתח. כל מה שחשבה בסי על השרת ועל השכנה התבררו כטעות גדולה אחת. זאת הסיבה שהאירוע של שבירת המפתח היה גורלי. מכאן ואילך בסי היא אחרת. אדם שרוצה ששארית חייו תהיה משמעותית ונכונה וכמובן אופטימית. היא לא פוחדת להכנס לביתה אחרי שהשרת פתח את הדלת ולהכנס לחדר השינה שלה כשהשרת והשכנה נמצאים שם. בסי נהגה

לאטום את פתח הדלת עם פתקאות, לסגור במנעול ולהכניס מרק לחור המנעול. עכשיו הכל פתוח והיא מגיעה למיטה, מותשת. היא מאמינה שמעתה חייה כבר יראו טובים יותר ולא אטומים לסביבה. היא לא פוחדת יותר.

ב. דרך עיצוב אחת בולטת - מוטיב המפתח. המפתח שנשבר מתחיל את המסע של בסי לגילוי המציאות האחרת שהיא החליטה לנעול בתוכה. זה אילץ אותה להיות נעולה מחוץ לביתה, להיזרק לרחוב. המפתח הוא סמל לביטחון שחשה בביתה. ברגע שהוא נשבר נפקחו עיניה של בסי. אחרי רגעי הבהלה הגיעו רגעי התיקון, השבירה היא התיקון של המציאות שהיא בנתה לעצמה כהגנה אחרי מות סם. בסוף הסיפור בסי חולמת חלום. היא חולמת על ליל כלולותיה ועל בעל בית המלון שאומר לבני הזוג "אין צורך פה בשום מפתח. פשוט היכנסו - ומזל טוב". מחזיר אותה לתקופה הטובה בחייה, תקופה שבה האמינה בזולת, האמינה בטוב שבחיים והרגישה בטוחה. למרות הכל למוטיב המפתח יש גם מסר של החמצה. הפכחון וראיית המציאות הטובה באה מאוחר מידי. יתכן שבסי כבר לא תוכל לתקן כי אין לדעת אם היא תחיה למחרת או תמות. היא מעולפת בסוף הסיפור על מיטתה, במצב של הכרה מעורפלת, בין חיים למוות. היא איבדה 20 שנים בשל הסגירות שחיה בה.

3. חג מולד אחד מאת קפוטה

המסע הפיזי של באדי מתחיל כשאביו שאותו לא ראה מאז ילדותו מזמין אותו לשהות במחיצתו בחג מולד אחד. אחרי שבאדי נולד הוריו התגרשו והשאירו אותו לטיפולה המסור של בת דודתו המבוגרת סוק ממשפחת אימו. בת הדודה מגדלת את באדי כבנה לכל דבר, היא אוהבת אותו, מלמדת אותו להאמין בישו וגם בפטלים. כאשר האב דורש לראות את בנו היא זו שמספרת לבאדי שעליו לנסוע לעיר הגדולה, ניו אורלינס, לבדו ולשהות אצל אביו בחג. כדי לרכך את הבשורה, היא אומרת שאולי יזכה לראות שלג בפעם הראשונה בחייו. זוהי כמובן הבטחת שווא כי מדובר בעיר דרומית שלא יורד בה שלג.

למרות הפחד שומע באדי בקול סוק ויוצא למסע הארוך באוטובוס. הוא ילד בן 7 שמגיע באופן עצמאי ממקום כפרי וקטן כמו אלבמה, לעיר הגדולה ניו אורלינס. כאשר הוא מגיע ונפגש עם אביו, האב מתרגש לראותו ולא שם לב לפחדיו ורתיעתו של באדי ממנו. המסע הפיזי של באדי ממשיך כי אביו גורר אותו לסידורים ולמפגשים חברתיים והוא נאלץ לנעול נעליים שמכבידות על הליכתו (הוא רגיל להלך יחף באלבמה) וגם לאכול אוכל מיוחד כמו צדפות (בעוד הוא רגיל לאוכל פשוט).

החיים במחיצת האב שונים לגמרי מחייו עם סוק. האב הוא אדם אמיד שמנהל אורח חיים נהנתני והעושר שבו הוא חי זר מאוד לבאדי. העושר הוא גם מנוגד לתקופת הזמן שבו נכתב הסיפור, שנות השפל הכלכלי בארה"ב.

בחג המולד מצפה באדי למתנות מסנטה קלאוס. הוא נשאר ער וממתין לראות את סנטה. באותו זמן מתרחשת אצל האב מסיבה ובאדי רואה שאביו שם את המתנות מתחת לעץ חג המולד ועולמו קורס. מסתבר שאין סנטה קלאוס. באדי מבין שהוא יכול לנצל את אביו בעזרת המידע הזה, ומבקש מהאב לקנות לו מתנה יקרה במיוחד שהם ראו בחלון הראווה באחת החנויות בעיר. אווירון שאפשר לשבת בתוכו ולדווש כמו באופניים. האב נכנע לדרישות בנו וקונה לו את המתנה. בתום החג חוזר באדי לאלבמה, אביו מלווה אותו לתחנת האוטובוס כשהוא שיכור ומטיח בפניו דברים קשים על הדרך הנוראית לדעתו שסוק מגדלת אותו, הוא מתחנן בפני בנו שישאר איתו ושיגיד לו שהוא אוהב אותו. באדי עולה על האוטובוס מבלי להיענות לבקשות האב. כאן תם מסעו הפיזי של באדי. המסע הנפשי שהתחיל בהכרת האב שהיה מנותק ממנו כל חייו, באכזבה מכך שלא ראה שלג וכמובן שאין סנטה קלאוס, ממשיך כשבאדי חוזר לאלבמה. באדי מספר לסוק על קורותיו ובעיקר על כאבו מגילוי השקר שעליו גדל. (באדי בטוח שגם סוק לא יודעת שסנטה קלאוס לא קיים). סוק הנפלאה והמגינה מספרת לבאדי שסנטה זה רעיון ולא איש אחד שנותן מתנות לכל הילדים בעולם. לסנטה יש שליחים, מספרת לו סוק והשליחים הם אלו שמביאים מתנות לילדים.

סוק מבקשת מבאדי ללכת לישון, לספור כוכבים ולחשוב על שלג שיורד בין הכוכבים בשמים. באדי עושה כדבריה, הוא שומע את אלוהים אומר לו שעליו לעשות משהו. הוא חושב שהוא אחד משליחי סנטה ולכן מחליט באדי לעשות מעשה טוב כלפי אביו. הוא הופך מילד לבוגר, וקונה גלויה לאביו. בגלויה הוא מודה לאביו על המתנה, על האווירון שקנה לו וכותב לו את מה שלא רצה להגיד כשהאב ביקש בזמן אמת, הוא כתב לו שהוא אוהב אותו. בבגרותו, אחרי מות אביו, מוצא באדי את הגלויה שכתב לאביו בתוך הכספת של האב ומבין כמה המילים שכתב היו יקרות לליבו.

פרק שלישי – רומן ונובלה

33. קאטרינה מאת אפלפלד

סיום הנובלה הוא בחזרתה של קאטרינה לכפר הולדתה בגיל 80 אחרי שעזבה אותו בגיל 17. הסיום הוא מעגלי מבחינה גיאוגרפית כי הנובלה פותחת בחייה של בסי בכפר הרוטני, במשפחה הקשה שבה גדלה, ובשנאת היהודים שעליה התחנכה ומסתיימת כשהיא חוזרת לאותו מקום ולאותו בית. מבחינה נפשית היא

חוזרת שונה לחלוטין מאותה נערה שיצאה ממנו. היא מבינה שכל אדם חוזר למקורותיו ואי אפשר לברוח מזה "חזרו המים אל הנהר" המעגל נשלם. הסיום פותר את הקונפליקט של בסי לאורך היצירה. היא חוזרת אחרי מסע ארוך של חיים שבהם הפכה מנערה ששונאת יהודים לאשה שנלחמת למענם בקרב החברה שבה היא חיה בכל דרך שיש לאל ידה.

קאטרינה עוברת תחנות משמעותיות בחייה ובכל תחנה היא מכירה יהודים ולומדת את דרכם ואת טוב ליבם. היא מפנימה שהמסר שלימדה אותה אמה בנוגע לכך שהיהודים רצחו את ישו ולכן מגיע להם למות, ושהם גנבים ולכן מותר לגנוב מהם, איננו נכון. היא חווה חיים קשים ועוברת יסורים רבים אבל הקונפליקט לגבי זהותה מסתיים בכך שהיא לא רוצה להיות רותנית בהתנהגות למרות שהיא רותנית במוצאה. היא רוצה להנציח את היהדות שהיא בטוחה שנכחדה לגמרי, יהדות שהיא מעריצה ובטוחה שהיא הכוח המיטיב בעולם. יש לפרט את המסע של בסי בתחנות הבאות, ולהראות איך משלב לשלב, מתחנה לתחנה היא מתקרבת ליהדות, בוחרת בחירות שקשורות בכך ומשלמת את המחירים בהתאם.

תחנה ראשונה היא עזיבתה את הכפר והגעתה לעיר הגדולה. החיים בתחנה המרכזית בקרב רותנים שיכורים וקבצנים באים בניגוד גמור למעסיקה הראשונה שלה, רוזה היהודיה. יש לתאר איך באופן הדרגתי מגלה קאטרינה את הטוב שביהדות ואיך היא לראשונה בחייה מוצאת בית שמאמץ אותה אל חיקו.

בתחנה השניה היא פוגשת את הני ועובדת אצלה. הפעם היא זאת שמדריכה את הני היהודיה החופשית והמודרנית, בהלכות הדת שלמדה מרוזה. גם כאן נפשה של קאטרינה נוגעת בנפשה של הני והן מתקרבות נפשית.

בתחנה השלישית פוגשת קאטרינה את אהובה סאמי היהודי השיכור ולמרות אותות האזהרה בנוגע לדמותו, היא בעדו קודם כל כי הוא יהודי. כשהיא בהריון ועוזבת אותו היא מחליטה החלטה הרת גורל, שבנה יגדל כיהודי. דואגת למול אותו, ללמד אותו יידיש ובעצם לסכן אותו בעולם הרותני האכזרי שהיא חיה בו. התינוק נרצח על ידי רותני מטורף שחשק בה והעלים באופן ברוטלי את בנימין התינוק שהפריע לו לממש את חשקו. קאטרינה ברגע הנורא והאכזר הזה מבתרת אותו ל 24 חלקים ובעצם הרותניות שלה פורצת ממנה בעוצמה. בשל כך היא נכנסת לכלא למאסר עולם.

בתחנה הרביעית היא בכלא. בזמן שהותה שם היא ערה לאנטישמיות של האסירות ונלחמת בכך בכל יכולתה. במהלך הזמן מתרחשת השואה והיא שומעת ורואה עדויות להעברת יהודים ברכבות, להכנסת חפצי היהודים לכלא לחלוקה לאסירות ועדה לשנאה ולשמחה לאיד של האסירות כלפי מותם של כל היהודים בעולם. את קאטרינה תוקפת צרעת בזמן התרחשות השואה וזה כמובן סמלי משום שהיא כנראה מרגישה שעליה לסבול כפי שהם סובלים.

האסירות מקבלות חנינה כאשר מסתיימת שואת היהודים והיא חוזרת לכפר. לכל אורך היצירה קאטרינה תלושה בין מוצאה הרוחני לבין רצונה להיות חלק מהיהודים. באף צד לא מקבלים אותה. היהודים חושדים בה, הרוחנים רואים בה אישה שכישפו אותה היהודים. ולמרות זאת היא שלמה עם בחירתה וכשהיא חוזרת לביתה בסיום הסיפור היא מפוייסת, ומתעדת את החגים והמנהגים של היהודים כדי שחלילה לא יעלמו מהעולם. היא משלבת בין אמונתה הנוצרית לבין אהבתה ליהודים. מבחינתה, בנה בנימין, עלה לשמים והוא מחליף את ישו.